ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (πέμπτο τμήμα)
της 16ης Νοεμβρίου 2000 *

Στην υπόθεση C-248/98 P,

NV Koninklijke KNP BT, με έδρα το Άμστερνταμ (Κάτω Χώρες), εκπροσωπούμενη από τον T. R. Ottervanger, δικηγόρο Βρυξελλών, με αντικλήτους στο Λουξεμβούργο τους δικηγόρους Loeff, Claeys & Verbeke, 56-58, rue Charles Martel,

αναιρεσείουσα,

που έχει ως αντικείμενο αίτηση αναιρέσεως κατά της αποφάσεως που εξέδωσε στις 14 Μαΐου 1998 το Πρωτοδικείο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (τρίτο πενταμελές τμήμα) στην υπόθεση T-309/94, KNP BT κατά Επιτροπής (Συλλογή 1998, σ. II-1007), με την οποία ζητείται η εξαφάνιση της αποφάσεως αυτής,

όπου ο έτερος διάδικος είναι η

Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενη από τους R. Lyal και W. Wils, μέλη της Νομικής Υπηρεσίας, με αντίκλητο στο Λουξεμβούργο τον C. Gómez de la Cruz, μέλος της Νομικής Υπηρεσίας, Centre Wagner, Kirchberg,

* Γλώσσα διαδικασίας: η ολλανδική.

καθής πρωτοδίκως,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (πέμπτο τμήμα),

συγκείμενο από τους A. M. La Pergola, πρόεδρο τμήματος, M. Wathelet (εισηγητή), D. A. O. Edward, P. Jann και L. Sevón, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: J. Mischo
γραμματέας: R. Grass

έχοντας υπόψη την έκθεση του εισηγητή δικαστή,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 18ης Μαΐου 2000,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

1 Με δικόγραφο που κατέθεσε στις 9 Ιουλίου 1998 στη Γραμματεία του Δικαστηρίου, η NV Koninklijke KNP BT άσκησε, δυνάμει του άρθρου 49 του Οργανισμού ΕΚ του Δικαστηρίου, αναίρεση κατά της αποφάσεως του Πρωτοδικείου της 14ης Μαΐου 1998 στην υπόθεση T-309/94, NV Koninklijke KNP BT κατά Επιτροπής (Συλλογή

1998, σ. II-1007, στο εξής: αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση), με την οποία το Πρωτοδικείο ακύρωσε μερικώς την απόφαση 94/601/ΕΚ της Επιτροπής, της 13ης Ιουλίου 1994, σχετικά με μια διαδικασία βάσει του άρθρου 85 της Συνθήκης ΕΚ (IV/C/33.833 — Χαρτόνι) (ΕΕ 1994, L 243, σ. 1, στο εξής: απόφαση της Επιτροπής), και απέρριψε την προσφυγή κατά τα λοιπά.

Πραγματικά περιστατικά

2 Με την απόφασή της, η Επιτροπή επέβαλε πρόστιμα σε 19 κατασκευαστές προμηθευτές χαρτονιού εγκατεστημένους εντός της Κοινότητας, λόγω παραβάσεων του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης ΕΚ (νυν άρθρου 81, παράγραφος 1, ΕΚ).

3 Όπως προκύπτει από την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση, η Επιτροπή εξέδωσε την απόφασή της κατόπιν ατύπων καταγγελιών τις οποίες κατέθεσαν, το 1990, η British Printing Industries Federation, οργάνωση αντιπροσωπεύουσα τις περισσότερες βιομηχανίες εκτυπώσεως χαρτονιού στο Ηνωμένο Βασίλειο, και η Fédération française du cartonnage, και των ελέγχων, τους οποίους διενήργησαν απροειδοποίητα τον Απρίλιο του 1991 υπάλληλοι της Επιτροπής, ενεργούντες βάσει του άρθρου 14, παράγραφος 3, του κανονισμού 17 του Συμβουλίου, της 6ης Φεβρουαρίου 1962, πρώτος κανονισμός εφαρμογής των άρθρων 85 και 86 της Συνθήκης (ΕΕ ειδ. έκδ. 08/001, σ. 25), στις εγκαταστάσεις διαφόρων επιχειρήσεων και επαγγελματικών ενώσεων του κλάδου του χαρτονιού.

4 Η Επιτροπή, βάσει των στοιχείων τα οποία συνέλεξε στο πλαίσιο των ελέγχων αυτών και κατόπιν των αιτήσεων παροχής πληροφοριών και εγγράφων, κατέληξε ότι οι εμπλεκόμενες επιχειρήσεις είχαν, από τα μέσα του 1986 μέχρι τον Απρίλιο του 1991 τουλάχιστον (στις πλείστες των περιπτώσεων), μετάσχει σε παράβαση του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης. Κατά συνέπεια, αποφάσισε να κινήσει την κατ' εφαρμογήν της διατάξεως αυτής προβλεπόμενη διαδικασία. Με επιστολή της 21ης Δεκεμβρίου 1992, απηύθυνε ανακοίνωση των αιτιάσεων σε καθεμιά από τις εμπλεκόμενες επιχειρήσεις, που απάντησαν όλες εγγράφως. Εννέα επιχειρήσεις ζήτησαν να εκθέσουν προφορικώς τις παρατηρήσεις τους.

5 Κατά το πέρας της διαδικασίας, η Επιτροπή εξέδωσε την απόφαση, η οποία περιέχει τις ακόλουθες διατάξεις:

«Άρθρο 1

Οι επιχειρήσεις Buchmann GmbH, Cascades SA, Enso-Gutzeit Oy, Europa Carton AG, Finnboard — the Finnish Board Mills Association, Fiskeby Board AB, Gruber & Weber GmbH & Co KG, Kartonfabriek De Eendracht NV (με εμπορική επωνυμία BPB de Eendracht NV) Koninklijke KNP BT NV (πρώην Koninklijke Nederlandse Papierfabrieken NV), Laakmann Karton GmbH & Co. KG, Mo Och Domsjö AB (MoDo), Mayr-Melnhof Gesellschaft mbH, Papeteries de Lancey SA, Rena Kartonfabrik AS, Sarrió SpA, SCA Holding Ltd [πρώην Reed Paper & Board (UK) Ltd], Stora Kopparberge Bergslags AB, Enso Española SA (πρώην Tampella Española SA) και Moritz J. Weig GmbH & Co. KG παρέβησαν το άρθρο 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης με τη συμμετοχή τους:

— στην περίπτωση της Buchmann και της Rena από τον Μάρτιο του 1988 περίπου μέχρι τα τέλη του 1990 τουλάχιστον,

— στην περίπτωση της Enso Española, τουλάχιστον από τον Μάρτιο του 1988 μέχρι το τέλος Απριλίου 1991 τουλάχιστον,

— στην περίπτωση της Gruber & Weber από το 1988 τουλάχιστον μέχρι τα τέλη του 1990,

— στις υπόλοιπες περιπτώσεις, από τα μέσα του 1986 μέχρι τον Απρίλιο του 1991 τουλάχιστον,

σε μία συμφωνία και μια εναρμονισμένη πρακτική με τις οποίες, από τα μέσα του 1986, οι προμηθευτές χαρτονιού στην Κοινότητα:

— πραγματοποίησαν σε τακτά χρονικά διαστήματα σειρά μυστικών και θεσμοθετημένων συναντήσεων για να συζητήσουν και να υιοθετήσουν ένα κοινό βιομηχανικό σχέδιο περιορισμού του ανταγωνισμού,

— συμφώνησαν τακτικές αυξήσεις των τιμών για κάθε ποιότητα του προϊόντος σε κάθε εθνικό νόμισμα,

— προσχεδίασαν και εφήρμοσαν ταυτόχρονες και ενιαίες αυξήσεις των τιμών σε ολόκληρη την Κοινότητα,

— συμφώνησαν άτυπα να διατηρηθούν σταθερά τα μερίδια των σημαντικότερων παραγωγών στην αγορά με κατά καιρούς τροποποιήσεις,

— έλαβαν, όλο και συχνότερα από τις αρχές του 1990, εναρμονισμένα μέτρα ελέγχου της προσφοράς του προϊόντος στην κοινοτική αγορά, για να εξασφαλίσουν την εφαρμογή των εν λόγω εναρμονισμένων αυξήσεων των τιμών,

— αντήλλαξαν εμπορικές πληροφορίες (για τις παραδόσεις, τις τιμές, την παύση της λειτουργίας των εργοστασίων, τις ανεκτέλεστες παραγγελίες και τα ποσοστά χρησιμοποίησης των μηχανημάτων) για τη στήριξη των παραπάνω μέτρων.

(...)

Άρθρο 3

Με την παρούσα απόφαση επιβάλλονται, για τις παραβάσεις του άρθρου 1 που διαπιστώθηκαν, τα ακόλουθα πρόστιμα στις παρακάτω επιχειρήσεις:

(...)

ix) NV Koninklijke KNP BT NV, πρόστιμο 3 000 000 ECU·

(...)».

6 Όπως περαιτέρω εκτίθενται στην αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση, τα πραγματικά περιστατικά έχουν ως εξής:

«9 Κατά την απόφαση, η παράβαση εξελίχθηκε στο πλαίσιο ενός φορέα γνωστού ως Product Group Paperboard (στο εξής: PG Paperboard), ο οποίος απετελείτο από διάφορες ομάδες ή επιτροπές.

10 Εντός του φορέα αυτού συστάθηκε, περί τα μέσα του 1986, μια Presidents Working Group (ομάδα εργασίας προέδρων, στο εξής: PWG), αποτελούμενη

από υψηλά ισταμένους εκπροσώπους των (οκτώ περίπου) μεγαλυτέρων παραγωγών χαρτονιού της Κοινότητας.

11 Η PWG είχε ως βασική δραστηριότητα να συζητεί και να διαβουλεύεται για την αγορά, τα μερίδια αγοράς, τις τιμές και την παραγωγική ικανότητα. Ειδικότερα, ελάμβανε βασικές αποφάσεις τόσο για το χρονοδιάγραμμα όσο και για το επίπεδο των αυξήσεων των τιμών που θα πραγματοποιούσαν οι παραγωγοί.

12 Η PWG υπέβαλλε εκθέσεις στην President Conference (συμβούλιο προέδρων, στο εξής: PC), στην οποία μετείχαν (κατά το μάλλον ή ήττον τακτικά) όλοι σχεδόν οι διευθύνοντες σύμβουλοι των οικείων επιχειρήσεων. Η PC συνερχόταν κατά την υπό κρίση περίοδο δύο φορές ετησίως.

13 Περί τα τέλη του 1987, συστάθηκε η Joint Marketing Committee (κοινή επιτροπή μάρκετινγκ, στο εξής: JMC). Βασικό της έργο ήταν αφενός μεν να προσδιορίζει εάν και, εφόσον ναι, με ποιον τρόπο θα μπορούσαν να τεθούν σε ισχύ οι αυξήσεις των τιμών, αφετέρου δε να επεξεργάζεται τις λεπτομέρειες των πρωτοβουλιών για τις τιμές που απεφάσιζε η PWG για καθεμία χώρα μεμονωμένα και για τους κυριοτέρους πελάτες με στόχο τη δημιουργία ενός συστήματος ισοδυνάμων τιμών στην Ευρώπη.

14 Τέλος, η "οικονομική επιτροπή" (στο εξής: ΟΕ) συζητούσε θέματα όπως οι διακυμάνσεις των τιμών στις εθνικές αγορές και οι ανεκτέλεστες παραγγελίες και γνωστοποιούσε τα πορίσματά της στην JMC ή, πριν από τα τέλη του 1987, στην προκάτοχο της JMC, Marketing Committee. Η ΟΕ απετελείτο από διευθυντές μάρκετινγκ ή/και πωλήσεων των περισσοτέρων από τις εμπλεκόμενες επιχειρήσεις και συνερχόταν περισσότερες από μία φορές ετησίως.

15 Όπως προκύπτει ακόμη από την απόφαση, η Επιτροπή έκρινε ότι οι δραστηριότητες της PG Paperboard υπεβοηθούντο από την ανταλλαγή πληροφο-

ριών που γινόταν μέσω της εταιρείας καταπιστευτικής διαχειρίσεως Fides με έδρα τη Ζυρίχη (Ελβετία). Κατά την απόφαση, τα περισσότερα μέλη της PG Paperboard υπέβαλλαν στη Fides περιοδικές εκθέσεις σχετικά με τις παραγγελίες, την παραγωγή, τις πωλήσεις και τη χρησιμοποίηση της παραγωγικής ικανότητας. Οι εκθέσεις αυτές συγκεντρώνονταν στο πλαίσιο του συστήματος Fides, τα δε συγκεντρωμένα κατ' αυτόν τον τρόπο στοιχεία διαβιβάζονταν στη συνέχεια στους μετέχοντες.

16 Η προσφεύγουσα NV Koninklijke KNP BT (στο εξής: KNP) έλεγχε τη KNP Vouwkarton BV Eerbeek (στο εξής: KNP Vouwkarton) κατά 100 % μέχρι την 1η Ιανουαρίου 1990, όταν η εταιρία αυτή περιήλθε στη Mayr -Melnhof. Κατά την απόφαση, η KNP Vouwkarton, που αποτελούσε ένα από τα τμήματα του ομίλου συσκευασίας της KNP, μετείχε στις συναντήσεις της PWG (μέχρι τα μέσα του 1988), της JMC, της PC και της OE. Κατά τη διάρκεια της συμμετοχής της στις συναντήσεις της PWG, ο εκπρόσωπος της KNP Vouwkarton, διευθυντής του ομίλου συσκευασίας της προσφεύγουσας και μέλος της διευθύνσεώς της, προέδρευε των συνεδριάσεων αυτού του οργάνου, καθώς και της PC. Η παραβατική συμπεριφορά της KNP Vouwkarton, για το χρονικό διάστημα από τα μέσα του 1986 μέχρι την 1η Ιανουαρίου 1990, καταλογίστηκε στην προσφεύγουσα.

17 Η KNP εξαγόρασε επίσης, από τις 31 Δεκεμβρίου 1986, τη γερμανική κατασκευάστρια συσκευασιών Herzberger Papierfabrik Ludwig Osthushenrich GmbH und Co KG, της οποίας η θυγατρική Badische Kartonfabrik (στο εξής: Badische) μετείχε στις συναντήσεις της PWG, της JMC και της OE. Η τελευταία συμμετοχή της Badische στη JMC χρονολογείται τον Μάιο του 1989, απεχώρησε δε επίσημα από τη PG Paperboard στα τέλη του έτους αυτού. Επειδή, όμως, η Badische προέβη σε ανατιμήσεις μετά την αποχώρησή της από την PG Paperboard, η Επιτροπή θεώρησε ότι εξακολούθησε να μετέχει αφανώς στη σύμπραξη μέχρι τον Απρίλιο του 1991. Η συμμετοχή της Badische στη σύμπραξη καταλογίστηκε στην προσφεύγουσα.»

Διαδικασία

7 Κατά της αποφάσεως προσέφυγαν επίσης δεκαέξι από τις λοιπές δεκαοκτώ εμπλεκόμενες επιχειρήσεις, καθώς και τέσσερις φινλανδικές επιχειρήσεις, μέλη του επαγγελματικού ομίλου Finnboard και ευθυνόμενες αλληλεγγύως, υπ' αυτή τους την ιδιότητα, για την πληρωμή του επιβληθέντος σ' αυτόν προστίμου (υποθέσεις T-295/94, T-301/94, T-304/94, T-308/94, T-310/94, T-311/94, T-317/94, T-319/94, T-327/94,

Τ-334/94, Τ-337/94, Τ-338/94, Τ-347/94, Τ-348/94, Τ-352/94 και Τ-354/94, καθώς και συνεκδικασθείσες υποθέσεις Τ-339/94 έως Τ-342/94).

Η αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση

8 Το Πρωτοδικείο μείωσε το επιβληθέν στην αναιρεσείουσα ποσό του προστίμου από 3 000 000 ECU σε 2 700 000 ECU και απέρριψε κατά τα λοιπά την προσφυγή περί ολικής ή μερικής ακυρώσεως της αποφάσεως της Επιτροπής.

9 Προς στήριξη του αιτήματός της περί ακυρώσεως ή μειώσεως του προστίμου, η αναιρεσείουσα προέβαλε ενώπιον του Πρωτοδικείου τέσσερις λόγους ακυρώσεως. Οι λόγοι αυτοί είναι οι εξής: ανεπάρκεια αιτιολογίας της αποφάσεως ως προς την επιμέτρηση του προστίμου, σφάλμα εκτιμήσεως συνιστάμενο στον χαρακτηρισμό της προσφεύγουσας ως «επί κεφαλής» της συμπράξεως, παράβαση της υποχρεώσεως αιτιολογήσεως της εκτιμήσεως αυτής και, τέλος, διάπραξη σφαλμάτων κατά τον υπολογισμό του επιβληθέντος στην προσφεύγουσα προστίμου.

Επί του λόγου ακυρώσεως περί ανεπαρκούς αιτιολογήσεως της αποφάσεως ως προς την επιμέτρηση του προστίμου

10 Η αναιρεσείουσα ισχυριζόταν ότι η απόφαση, παρά το σχετικά υψηλό γενικό επίπεδο των προστίμων, δεν εξηγούσε με ποιο συγκεκριμένο τρόπο είχε επιμετρήσει η Επιτροπή το πρόστιμο που της επέβαλε.

11 Το Πρωτοδικείο απάντησε:

«67 Κατά πάγια νομολογία, η υποχρέωση αιτιολογήσεως μιας ατομικής αποφάσεως σκοπό έχει να επιτρέψει στον κοινοτικό δικαστή να ασκήσει τον έλεγχό του επί της νομιμότητας της αποφάσεως και να παράσχει στον ενδιαφερόμενο ικανές ενδείξεις ως προς το αν η απόφαση έχει επαρκές έρεισμα ή αν ενδεχομένως πάσχει ελάττωμα λόγω του οποίου θα μπορούσε να αμφισβητηθεί το κύρος της, το δε περιεχόμενο της υποχρεώσεως αυτής εξαρτάται από τη φύση της περί ης πρόκειται πράξεως και από το πλαίσιο εντός του οποίου εκδόθηκε (βλ., μεταξύ άλλων, απόφαση του Πρωτοδικείου της 11ης Δεκεμβρίου 1996, T-49/95, Van Megen Sports κατά Επιτροπής, Συλλογή 1994, σ. II-1799, σκέψη 51).

68 Προκειμένου περί αποφάσεως που επιβάλλει, όπως η υπό κρίση, πρόστιμα σε πλείονες επιχειρήσεις λόγω παραβάσεως των κοινοτικών κανόνων του ανταγωνισμού, η έκταση της υποχρεώσεως αιτιολογήσεως πρέπει να προσδιορίζεται ιδίως με γνώμονα το γεγονός ότι η σοβαρότητα των παραβάσεων πρέπει να αποδεικνύεται βάσει μεγάλου αριθμού στοιχείων όπως είναι, ιδίως, τα ιδιαίτερα περιστατικά της υποθέσεως, το πλαίσιό της και ο αποτρεπτικός χαρακτήρας των προστίμων, και τούτο χωρίς να υφίσταται δεσμευτικός ή εξαντλητικός κατάλογος κριτηρίων που πρέπει οπωσδήποτε να λαμβάνονται υπόψη (διάταξη της 25ης Μαρτίου 1996, C-137/95 P, SPO κ.λπ. κατά Επιτροπής, σ. I-1611, σκέψη 54).

69 Επί πλέον, κατά τον καθορισμό του ύψους κάθε προστίμου, η Επιτροπή διαθέτει εξουσία εκτιμήσεως και δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι υποχρεούται να εφαρμόζει προς τούτο κάποιον συγκεκριμένο μαθηματικό τύπο (βλ., στην ίδια κατεύθυνση, απόφαση του Πρωτοδικείου της 6ης Απριλίου 1995, T-150/89, Martinelli κατά Επιτροπής, Συλλογή 1995, σ. II-1165, σκέψη 59).

70 Τα κριτήρια που λαμβάνονται υπόψη, στην απόφαση, για τον καθορισμό του γενικού επιπέδου των προστίμων και του ύψους των κατ' ιδίαν προστίμων παρατίθενται στις αιτιολογικές σκέψεις 168 και 169 αντιστοίχως. Όσον αφορά,

περαιτέρω, τα κατ' ιδίαν πρόστιμα, η Επιτροπή εξηγεί, στην αιτιολογική σκέψη 170, ότι οι επιχειρήσεις που μετείχαν στην PWG εθεωρούντο, κατ' αρχήν, ως "επί κεφαλής" της συμπράξεως, ενώ οι λοιπές επιχειρήσεις εθεωρούντο ως "απλά μέλη" της. Τέλος, στις αιτιολογικές σκέψεις 171 και 172, αναφέρει ότι τα ποσά των προστίμων που επιβλήθηκαν στη Rena και στη Stora πρέπει να είναι σημαντικά μειωμένα, προκειμένου να ληφθεί υπόψη η συνεργασία τους με την Επιτροπή, και ότι άλλες οκτώ επιχειρήσεις, μεταξύ των οποίων και η προσφεύγουσα, μπορούν επίσης, σε μικρότερο βαθμό, να τύχουν κάποιας μειώσεως, διότι, στις απαντήσεις που έδωσαν στην κοινοποίηση των αιτιάσεων, δεν αμφισβήτησαν την ουσία των πραγματικών ισχυρισμών που διατύπωσε η Επιτροπή.

71 Με τα δικόγραφα που κατέθεσε στο Πρωτοδικείο, καθώς και με απάντησή της σε γραπτή του ερώτηση, η Επιτροπή εξήγησε ότι τα πρόστιμα υπολογίστηκαν βάσει του κύκλου εργασιών τον οποίον είχε πραγματοποιήσει καθεμιά από τις αποδέκτριες της αποφάσεως επιχειρήσεις στην κοινοτική αγορά του χαρτονιού το 1990. Επιβλήθηκαν έτσι πρόστιμα έχοντα ως βάση υπολογισμού για τις μεν επιχειρήσεις που εθεωρούντο ως "επί κεφαλής" της συμπράξεως το 9 %, για τις δε λοιπές το 7,5 % του ατομικού τους κύκλου εργασιών. Τέλος, η Επιτροπή έλαβε υπόψη το ενδεχόμενο πνεύμα συνεργασίας το οποίο επέδειξαν ορισμένες επιχειρήσεις κατά την ενώπιόν της διαδικασία. Γι' αυτόν τον λόγο, δύο επιχειρήσεις έτυχαν μειώσεως των προστίμων τους κατά τα δύο τρίτα, ενώ άλλες έτυχαν μειώσεως κατά το ένα τρίτο.

72 Όπως άλλωστε προκύπτει από προσκομισθέντα από την Επιτροπή πίνακα που περιέχει στοιχεία για τον καθορισμό του ύψους καθενός από τα κατ' ιδίαν πρόστιμα, ναι μεν αυτά δεν καθορίστηκαν εφαρμόζοντας κατ' αυστηρώς μαθηματικό τρόπο μόνο τα προαναφερθέντα αριθμητικά στοιχεία, τα εν λόγω όμως στοιχεία ελήφθησαν κατά σύστημα υπόψη κατά τον υπολογισμό των προστίμων.

73 Η απόφαση όμως δεν διευκρινίζει ότι τα πρόστιμα υπολογίστηκαν βάσει του κύκλου εργασιών τον οποίο είχε πραγματοποιήσει καθεμιά απο τις επιχειρήσεις στην κοινοτική αγορά του χαρτονιού το 1990. Επί πλέον, οι εφαρμοσθέντες

βασικοί συντελεστές, του 9 % για τον υπολογισμό των προστίμων που εφαρμόστηκαν στις επιχειρήσεις που εθεωρούντο ως «επί κεφαλής» και του 7,5 % για τις θεωρούμενες ως "απλά μέλη", δεν μνημονεύονται στην απόφαση. Ούτε μνημονεύονται τα ποσοστά των μειώσεων που έγιναν στη Rena και στη Stora αφενός και στις άλλες οκτώ επιχειρήσεις, μεταξύ των οποίων και η προσφεύγουσα, αφετέρου.

74 Εν προκειμένω, πρέπει να γίνει δεκτό ότι οι αιτιολογικές σκέψεις 168 έως 172 της αποφάσεως — ερμηνευόμενες υπό το πρίσμα των λεπτομερώς παρατιθεμένων στην ίδια την απόφαση πραγματικών ισχυρισμών που στρέφονται καθ' εκάστου αποδέκτη της αποφάσεως — εκθέτουν επαρκή και πρόσφορα στοιχεία εκτιμήσεως που λαμβάνονται υπόψη για τον προσδιορισμό της βαρύτητας και της διάρκειας της παραβάσεως την οποία διέπραξε καθεμιά από τις ενεχόμενες επιχειρήσεις (βλ., στην ίδια κατεύθυνση, απόφαση του Πρωτοδικείου της 24ης Οκτωβρίου 1991, T-2/89, Petrofina κατά Επιτροπής, Συλλογή 1991, σ. II-1087, σκέψη 264).

75 Δεύτερον, όταν το ύψος κάθε προστίμου καθορίζεται, όπως εν προκειμένω, βάσει συστηματικής εκτιμήσεως ορισμένων συγκεκριμένων στοιχείων, η μνεία καθενός από τους παράγοντες αυτούς στην απόφαση θα διευκόλυνε τις επιχειρήσεις στην προσπάθειά τους να εκτιμήσουν αφενός μεν αν η Επιτροπή υπέπεσε σε σφάλματα κατά την επιμέτρηση του κάθε προστίμου, αφετέρου δε αν το ύψος κάθε προστίμου δικαιολογείται με γνώμονα τα εφαρμοζόμενα γενικά κριτήρια. Εν προκειμένω, η μνεία καθενός από τους εν λόγω παράγοντες στην απόφαση, ήτοι του κύκλου εργασιών αναφοράς, του έτους αναφοράς, των ποσοστών που ελήφθησαν ως αφετηρία και των ποσοστών μειώσεως του ύψους των προστίμων, ουδόλως θα συνεπαγόταν έμμεση κοινολόγηση του συγκεκριμένου κύκλου εργασιών των αποδεκτριών της αποφάσεως επιχειρήσεων, κοινολόγηση δυναμένη να στοιχειοθετήσει παράβαση του άρθρου 214 της Συνθήκης. Και τούτο, διότι το τελικό ποσό κάθε κατ' ιδίαν προστίμου δεν προκύπτει, όπως τόνισε η ίδια η Επιτροπή, από αυστηρώς μαθηματική εφαρμογή των παραπάνω παραγόντων.

76 Όπως άλλωστε αναγνώρισε επ' ακροατηρίου η Επιτροπή, τίποτε δεν την εμπόδιζε να μνημονεύσει στην απόφαση τους παράγοντες που είχε λάβει κατά σύστημα υπόψη και τους οποίους κοινολόγησε κατά τη διάρκεια συνεντεύξεως Τύπου την οποία έδωσε την ημέρα της εκδόσεως αυτής της αποφάσεως το αρμόδιο για την πολιτική του ανταγωνισμού μέλος της Επιτροπής. Υπενθυμί-

ζεται, συναφώς, ότι, κατά πάγια νομολογία, η αιτιολογία αποφάσεως πρέπει να περιλαμβάνεται στο σώμα της αποφάσεως και ότι εξηγήσεις παρεχόμενες μεταγενεστέρως από την Επιτροπή δεν μπορούν να ληφθούν υπόψη, πλην ειδικών περιστάσεων (βλ. απόφαση του Πρωτοδικείου της 2ας Ιουλίου 1992, T-61/89, Dansk Pelsdyravlerforening κατά Επιτροπής, Συλλογή 1992, σ. II-1931, σκέψη 131, και, στην ίδια κατεύθυνση, απόφαση του Πρωτοδικείου της 12ης Δεκεμβρίου 1991, T-30/89, Hilti κατά Επιτροπής, Συλλογή 1991, σ. II-1439, σκέψη 136).

77 Παρά τις διαπιστώσεις αυτές, πρέπει να σημειωθεί ότι η περιεχομένη στις αιτιολογικές σκέψεις 167 έως 172 της αποφάσεως αιτιολόγηση της επιμετρήσεως του προστίμου δεν είναι λιγότερο λεπτομερής από εκείνες που περιέχονται στις προγενέστερες αποφάσεις της Επιτροπής που αφορούν παρόμοιες παραβάσεις. Καίτοι, όμως, ο λόγος περί πλημμελούς αιτιολογίας είναι δημοσίας τάξεως, η κοινοτική δικαιοσύνη δεν είχε διατυπώσει — κατά τον χρόνο εκδόσεως της αποφάσεως — καμμία επίκριση ως προς την ακολουθούμενη από την Επιτροπή πρακτική σχετικά με την αιτιολόγηση των επιβαλλομένων προστίμων. Μόνο στην απόφαση της 6ης Απριλίου 1995, T-148/89, Tréfilunion κατά Επιτροπής (Συλλογή 1995, σ. II-1063, σκέψη 142), και σε άλλες δύο αποφάσεις εκδοθείσες αυθημερόν, T-147/89, Société métallurgique de Normandie κατά Επιτροπής (Συλλογή 1995, σ. II-1057, συνοπτική δημοσίευση), και T-151/89, Société des treillis et panneaux soudés κατά Επιτροπής (Συλλογή 1995, σ. II-1191, συνοπτική δημοσίευση), το Πρωτοδικείο τόνισε, για πρώτη φορά, ότι είναι επιθυμητό οι επιχειρήσεις να γνωρίζουν λεπτομερώς τον τρόπο υπολογισμού του προστίμου που τους επιβάλλεται, χωρίς να είναι υποχρεωμένες προς τούτο να ασκήσουν δικαστική προσφυγή κατά της αποφάσεως της Επιτροπής.

78 Επομένως, όταν διαπιστώνει, σε μια απόφαση, παράβαση των κανόνων του ανταγωνισμού και επιβάλλει πρόστιμα στις επιχειρήσεις που έχουν μετάσχει σ' αυτήν, η Επιτροπή οφείλει, εφόσον έχει λάβει κατά σύστημα υπόψη ορισμένα βασικά στοιχεία προς καθορισμό του ύψους των προστίμων, να μνημονεύει τα στοιχεία αυτά στο σώμα της αποφάσεως, ώστε να παρέχει στους αποδέκτες της τη δυνατότητα να επαληθεύουν αν το ύψος του προστίμου καθορίστηκε προσηκόντως και να εκτιμούν μήπως ασκήθηκε διάκριση.

79 Υπό τις συγκεκριμένες περιστάσεις που επισημαίνονται στην παραπάνω σκέψη 351, και εν όψει του ότι η Επιτροπή έδειξε διατεθειμένη να παράσχει, κατά την ένδικη διαδικασία, κάθε πρόσφορη πληροφορία σχετικά με τον τρόπο υπολογισμού των προστίμων, η έλλειψη, στην απόφαση, ειδικής αιτιολογήσεως του τρόπου υπολογισμού των προστίμων δεν πρέπει να θεωρηθεί, εν προκειμένω, ως παράβαση της υποχρεώσεως αιτιολογήσεως δικαιολογούσα την ολική ή μερική ακύρωση των επιβληθέντων προστίμων.

80 Κατά συνέπεια, ο παρών λόγος ακυρώσεως δεν μπορεί να γίνει δεκτός.»

Επί των λόγων ακυρώσεως ότι η Επιτροπή, χαρακτηρίζοντας την προσφεύγουσα ως «επί κεφαλής» της συμπράξεως, αφενός μεν υπέπεσε σε σφάλμα εκτιμήσεως, αφετέρου δε παρέβη την υποχρέωση αιτιολογήσεως

12 Η αναιρεσείουσα προσήπτε στην Επιτροπή ότι την θεώρησε ως μία από τους «επί κεφαλής» της συμπράξεως, διότι υπέθεσε εσφαλμένως ότι η PWG και η PC είχαν αποδεχθεί την προεδρία του εκπροσώπου της αναιρεσείουσας λαμβάνοντας υπόψη την ισχύ του ομίλου KNP.

13 Εξ άλλου, η αναιρεσείουσα υποστήριζε ότι η απόφαση ήταν ανεπαρκώς αιτιολογημένη, διότι δεν προέκυπτε απ' αυτήν σαφώς αν είχε ληφθεί υπόψη η βραχεία διάρκεια της προεδρίας της PWG.

14 Συναφώς, το Πρωτοδικείο έκρινε:

«88 Κατά την αιτιολογική σκέψη 170, πρώτο εδάφιο, της αποφάσεως, "στους 'επί κεφαλής', δηλαδή στους μεγαλύτερους παραγωγούς χαρτονιού που συμμετείχαν στην PWG (Cascades, Finnboard, [Mayr-Melnhof], MoDo, Sarrió και Stora), πρέπει να καταλογισθεί ειδική ευθύνη. Είναι σαφές ότι αποτελούσαν τους κυριότερους φορείς λήψης αποφάσεων και τους βασικούς υποκινητές της σύμπραξης".

89 Κατά το δεύτερο εδάφιο της ίδιας σκέψεως, η προσφεύγουσα "πρέπει να θεωρηθεί ως ένας από τους 'επί κεφαλής' της σύμπραξης κατά την περίοδο της συμμετοχής της στην PWG", ήτοι μέχρι τα μέσα 1988 (αιτιολογική σκέψη 36, δεύτερο εδάφιο). Η απόφαση διευκρινίζει ότι ο εκπρόσωπος της προσφεύγουσας προήδρευσε της PC και της PWG "σε μια κρίσιμη στιγμή".

90 Επί πλέον, περιγράφει εκτενώς τον κεντρικό ρόλο της PWG στη σύμπραξη (ιδίως αιτιολογικές σκέψεις 36 έως 38 και 130 έως 132).

91 Προκύπτει επίσης ότι η απόφαση αιτιολογεί επαρκώς γιατί η προσφεύγουσα θεωρήθηκε από την Επιτροπή ως μία από τους "επί κεφαλής".

92 Ως προς το βάσιμον αυτής της αιτιολογίας, επισημαίνεται ότι η προσφεύγουσα δεν αμφισβητεί ούτε το ότι μετείχε στις συναντήσεις της PWG, ούτε το ότι προήδρευσε αυτής κατά τα δύο πρώτα έτη της συμπράξεως. Ούτε αμφισβητεί τον κατ' ουσίαν αντίθετο στον ανταγωνισμό σκοπό της PWG ούτε την αντίθετη στον ανταγωνισμό συμπεριφορά την οποία διαπίστωσε η Επιτροπή.

93 Συνεπώς, καλώς η προσφεύγουσα χαρακτηρίστηκε ως "επί κεφαλής" για τον υπολογισμό του προστίμου, τη διαπίστωση δε αυτή της Επιτροπής ουδόλως επηρεάζει η πραγματική συμπεριφορά της εντός της PWG ούτε οι λόγοι, τους οποίους επικαλείται, για τους οποίους ανέλαβε την προεδρία αυτού του οργάνου.

94 Εν όψει, όμως, των προεκτεθέντων, η προσφεύγουσα χαρακτηρίστηκε ως "επί κεφαλής" — και της επιβλήθηκε γι' αυτό κύρωση — μόνο για το χρονικό διάστημα από τα μέσα 1986 μέχρι τα μέσα 1988. Το Πρωτοδικείο θα αναλύσει το περιεχόμενο του συμπεράσματος αυτού στο πλαίσιο της αρμοδιότητάς του πλήρους δικαιοδοσίας επί των προστίμων, κατά την εξέταση του λόγου ακυρώσεως περί διαπράξεως σφαλμάτων κατά τον υπολογισμό του επιβληθέντος στην προσφεύγουσα προστίμου (βλ. σκέψεις 104 επ. κατωτέρω).

95 Κατά συνέπεια, ο παρών λόγος ακυρώσεως δεν μπορεί να γίνει δεκτός.»

Επί του λόγου ακυρώσεως περί διαπράξεως σφαλμάτων κατά τον υπολογισμό του επιβληθέντος στην προσφεύγουσα προστίμου

15 Η αναιρεσείουσα διατεινόταν ότι, κατά την επιμέτρηση του προστίμου, η Επιτροπή όφειλε να λάβει υπόψη το ασήμαντο μερίδιο της Badische στην αγορά και την ελάσσονος σημασίας συμμετοχή της στην παράβαση από τα τέλη του 1989, συμμετοχή που περιοριζόταν στο Ηνωμένο Βασίλειο. Θεωρούσε ότι η επιβληθείσα κύρωση στηριζόταν στην εσφαλμένη παραδοχή ότι οι δύο θυγατρικές της είχαν μετάσχει στη σύμπραξη καθ' όλη τη διάρκεια της παραβάσεως, ήτοι από τα μέσα του 1986 μέχρι τον Απρίλιο του 1991.

16 Άλλωστε, κατά την αναιρεσείουσα, ένας από τους αριθμούς που είχε ληφθεί ως βάση υπολογισμού του προστίμου δεν αντιστοιχούσε στον κύκλο εργασιών τον οποίο όντως πραγματοποίησε η Badische.

17 Σχετικά με την εκτίμηση της διάρκειας συμμετοχής της αναιρεσείουσας στη σύμπραξη, το Πρωτοδικείο έκρινε:

«55 Όπως διαπιστώθηκε ήδη (...), καλώς η Επιτροπή καταλόγισε στην προσφεύγουσα την παραβατική συμπεριφορά της KNP Vouwkarton και της Badische.

56 Η προσφεύγουσα αναγνωρίζει ότι, αφού απεχώρησε από τα όργανα της PG Paperboard στα τέλη του 1989, εξακολούθησε να λαμβάνει πληροφορίες για τις πρωτοβουλίες ως προς τις τιμές.

57 Δεν αμφιβητεί άλλωστε ότι, όπως προκύπτει από τους συνημμένους στην απόφαση πίνακες F και G, τον Απρίλιο του 1990 και τον Ιανουάριο του 1991 αύξησε την τιμή της του χαρτονιού GD στη Γερμανία και το Ηνωμένο Βασίλειο στο ίδιο επίπεδο με τις τιμές που εφάρμοζαν οι επιχειρήσεις που εξακολουθούσαν να μετέχουν στα όργανα της PG Paperboard μέχρι τον Απρίλιο του 1991.

58 Προκύπτει έτσι ότι εξακολούθησε, εκ προθέσεως, να επωφελείται από δραστηριότητες αντίθετες προς το άρθρο 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης, καθόσον δεν ηδύνατο να αγνοεί ότι οι πληροφορίες τις οποίες χρησιμοποιούσε ήσαν προϊόν συμπαιγνίας.

59 Επομένως, καλώς η Επιτροπή έκρινε, στην αιτιολογική σκέψη 162, έκτο εδάφιο, της αποφάσεως, ότι η προσφεύγουσα έπρεπε "να θεωρηθεί ότι συνήργησε στην παράβαση μέχρι το χρόνο διενέργειας των ελέγχων", ήτοι μέχρι τις 23 και 24 Απριλίου 1991.

60 Επομένως, ο λόγος ακυρώσεως πρέπει να απορριφθεί.»

18 Κατά τα λοιπά, το Πρωτοδικείο απάντησε:

«104 Όπως διαπιστώθηκε (...), καλώς η Επιτροπή καταλόγισε στην προσφεύγουσα την παραβατική συμπεριφορά της KNP Vouwkarton και της Badische. Ορθώς επίσης έκρινε ότι η προσφεύγουσα είχε μετάσχει στη σύμπραξη από τα μέσα του 1986 μέχρι τον Απρίλιο του 1991 (...).

105 Επομένως, τα επιχειρήματα της προσφεύγουσας περί εσφαλμένης εκτιμήσεως της συμμετοχής της στη σύμπραξη πρέπει να απορριφθούν.

106 Πρέπει επίσης να απορριφθεί το επιχείρημα περί του σφάλματος που περιέχεται στο άρθρο 1 του ολλανδικού κειμένου της αποφάσεως, κατά το οποίο η προσφεύγουσα μετείχε "σε συμφωνία και εναρμονισμένη πρακτική από τα μέσα του 1988". Πράγματι, δεδομένου ότι το διατακτικό της αποφάσεως πρέπει, κατά πάγια νομολογία, να γίνεται νοητό υπό το πρίσμα του αιτιολογικού της (βλ., π.χ., απόφαση του Δικαστηρίου της 16ης Δεκεμβρίου 1975, 40/73 έως 48/73, 50/73, 54/73, 55/73, 56/73, 111/73, 113/73 και 114/73, Suiker Unie κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή τόμος 1975, σ. 507, σκέψεις 122 έως 124), πρέπει να σημειωθεί ότι από το αιτιολογικό της σαφώς προκύπτει ότι η Επιτροπή εννοούσε ότι η προσφεύγουσα μετείχε σε συμφωνία και εναρμονισμένη πρακτική από τα μέσα του 1986. Όπως άλλωστε προκύπτει από το εισαγωγικό της δίκης έγγραφο της προσφεύγουσας (σκέψη 8, όπου αναφέρεται στην αιτιολογική σκέψη 162 της αποφάσεως), και αυτή υπ' αυτή την έννοια αντελήφθη την προσβαλλομένη απόφαση.

107 Υπενθυμίζεται ότι τα επιβληθέντα πρόστιμα είχαν ως βάση υπολογισμού για τις μεν επιχειρήσεις που θεωρούνται «επί κεφαλής» της συμπράξεως το 9 %, για τις δε λοιπές το 7,5 % του κύκλου εργασιών τον οποίο πραγματοποίησε καθεμιά από τις αποδέκτριες της αποφάσεως επιχειρήσεις στην κοινοτική

αγορά του χαρτονιού το 1990. Η Επιτροπή επιβεβαίωσε ότι όντως εφάρμοσε αυτές τις βάσεις υπολογισμού κατά την ένδικη διαδικασία και, ειδικότερα, με την απάντησή της σε γραπτή ερώτηση του Πρωτοδικείου.

108 Στην περίπτωση της προσφεύγουσας, δεν μπορεί να γίνει δεκτό το επιχείρημα περί ασημάντου μεριδίου της Badische στην αγορά. Συγκεκριμένα, η Επιτροπή έλαβε υπόψη, όπως και για τις άλλες επιχειρήσεις, τον πραγματοποιηθέντα στην κοινοτική αγορά χαρτονιού κύκλο εργασιών. Κατ' αυτόν τον τρόπο, εκτίμησε το μέγεθος και την εντός αυτής οικονομική ισχύ της Badische. Κατά το μέτρο όμως που έλαβε ως βάση τον κύκλο εργασιών τον οποίον πραγματοποίησε η Badische το 1989 και όχι το 1990, που ήταν μικρότερος (...), όπως απαιτούσε η αρχή της ίσης μεταχειρίσεως, το ποσό του επιβληθέντος στην προσφεύγουσα προστίμου πρέπει να μειωθεί. Ας προστεθεί συναφώς ότι η Επιτροπή δεν μπορεί να παρεκκλίνει σε μια ειδική περίπτωση, χωρίς να παρέχει σχετικώς καμμία εξήγηση στην απόφαση, από τα κριτήρια που γενικώς λαμβάνει υπόψη κατά την επιμέτρηση των προστίμων. Πράγματι, κατά πάγια νομολογία, η αιτιολογία αποφάσεως πρέπει να περιλαμβάνεται στο σώμα της αποφάσεως. Η απόφαση δεν μπορεί να αποσαφηνίζεται για πρώτη φορά και εκ των υστέρων ενώπιον της κοινοτικής δικαιοσύνης, πλην ειδικών περιστάσεων, που δεν συντρέχουν εν προκειμένω (βλ. ιδίως προαναφερθείσα απόφαση Dansk Pelsdyravlerforening κατά Επιτροπής, σκέψη 131).

109 Από τις εξηγήσεις σχετικά με την επιμέτρηση του επιβληθέντος στην προσφεύγουσα προστίμου, που προσκομίστηκαν εγγράφως κατ' αίτηση του Πρωτοδικείου, προκύπτει επίσης ότι επί του κύκλου εργασιών τον οποίον πραγματοποίησε το 1989 η KNP Vouwkarton επιβλήθηκε συντελεστής 9 % για όλον τον χρόνο κατά τον οποίο την εταιρία αυτή κατείχε η KNP, ήτοι μέχρι την 1η Ιανουαρίου 1990, παρά το γεγονός ότι κανείς εκπρόσωπος της KNP δεν είχε μετάσχει στις συναντήσεις της PWG μετά τα μέσα του 1988.

110 Με την απάντησή της στις γραπτές ερωτήσεις του Πρωτοδικείου, καθώς και κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, όμως, η Επιτροπή προέβαλε μια εναλλακτική μέθοδο υπολογισμού του προστίμου. Κατά τη μέθοδο αυτήν, το πρόστιμο υπολογίστηκε εφαρμόζοντας στους κύκλους εργασιών της KNP

Vouwkarton και της Badische βασικό συντελεστή 9 % για όσον χρόνο η προσφεύγουσα ήταν μία από τους "επί κεφαλής" της συμπράξεως, κατά δε την υπολειπόμενη διάρκεια της παραβάσεως, βασικό συντελεστή 7,5 %.

111 Διαπιστώνεται ότι μόνον η δεύτερη μέθοδος συνάδει προς όσα αναφέρονται στην αιτιολογική σκέψη 170, δεύτερο εδάφιο, της αποφάσεως, κατά την οποία η προσφεύγουσα "πρέπει να θεωρηθεί ως ένας από τους 'επί κεφαλής' της σύμπραξης κατά την περίοδο της συμμετοχής της στην PWG". Αυτή, επομένως, η διαπίστωση πρέπει να ληφθεί υπόψη κατά την επιμέτρηση του προστίμου.

112 Τέλος, όσον αφορά τις εντός του ομίλου πωλήσεις χαρτονιού, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι η προσφεύγουσα δεν προσκόμισε κανένα αποδεικτικό στοιχείο περί του ότι η Επιτροπή όφειλε να μη τις λάβει υπόψη κατά τον υπολογισμό του προστίμου.

113 Από το σύνολο των προεκτεθέντων προκύπτει ότι το ποσό του επιβληθέντος στην προσφεύγουσα προστίμου πρέπει να μειωθεί.

114 Επειδή κανένας άλλος από τους προβληθέντες από την προσφεύγουσα λόγους ακυρώσεως, πλην του αφορώντος τη διάπραξη σφαλμάτων κατά τον υπολογισμό του επιβληθέντος στην προσφεύγουσα προστίμου, δεν δικαιολογεί μείωση του προστίμου, το Πρωτοδικείο, κατά την άσκηση της αρμοδιότητάς του πλήρους δικαιοδοσίας, καθορίζει το ύψος του προστίμου αυτού σε 2 700 000 ECU.»

Η αίτηση αναιρέσεως

19 Με την αίτηση αναιρέσεως, η αναιρεσείουσα ζητεί να εξαφανισθεί η αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση και η απόφαση της Επιτροπής και να ακυρωθεί ή τουλάχιστον να μειωθεί το πρόστιμο που της επιβλήθηκε. Επικουρικώς, ζητεί να αναπεμφθεί η υπόθεση ενώπιον του Πρωτοδικείου.

20 Προς στήριξη της αιτήσεώς της, η αναιρεσείουσα επικαλείται τέσσερις λόγους αναιρέσεως.

Επί του πρώτου λόγου αναιρέσεως

21 Με τον πρώτο λόγο αναιρέσεως, η αναιρεσείουσα προσάπτει στο Πρωτοδικείο αφενός μεν ότι δεν ακύρωσε την απόφαση της Επιτροπής λόγω ελλείψεως αιτιολογίας, αφετέρου δε ότι το ίδιο, μη αιτιολογώντας την άρνησή του ν' ακυρώσει την απόφαση, παρέβη την κατά το άρθρο 190 της Συνθήκης ΕΚ (νυν άρθρο 253 ΕΚ) υποχρέωση αιτιολογήσεως.

22 Κατά την αναιρεσείουσα, η απόφαση της Επιτροπής δεν περιέχει επαρκή στοιχεία σχετικά με τον τρόπο επιμετρήσεως του προστίμου και τον βαθμό συμμετοχής των δύο θυγατρικών της (ήτοι της KNP Vouwkarton και της Badische), ούτε ως προς τον πραγματοποιηθέντα κύκλο εργασιών, ούτε ως προς τη διάρκεια και τη σοβαρότητα της παραβάσεως. Η Επιτροπή παρέσχε σχετικώς διευκρινίσεις ένα μόλις μήνα πριν από την επ' ακροατηρίου συζήτηση, καθώς και κατά τη διάρκεια αυτής.

23 Κατά πάγια, όμως, νομολογία — όπως ισχυρίζεται η αναιρεσείουσα —, η Επιτροπή οφείλει να εκθέτει σαφώς στην απόφαση πώς επιμετρήθηκε το πρόστιμο. Αυτό ισχύει πολλώ μάλλον εν προκειμένω, όπου καταλογίστηκε στην αναιρεσείουσα η συμπεριφορά πλειόνων επιχειρήσεων.

24 Η αναιρεσείουσα φρονεί ότι είναι αντίθετη προς τη νομολογία του Δικαστηρίου η κρίση του Πρωτοδικείου, στη σκέψη 79 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ότι η υποχρέωση αιτιολογήσεως της Επιτροπής μπορούσε, εν προκειμένω, να είναι περιορισμένη, λόγω συνδρομής «συγκεκριμένων περιστάσεων», ενώ η Επιτροπή — η οποία χρησιμοποίησε μαθηματικό τύπο — μπορούσε να την παραθέσει μέσα στην απόφαση, όπως άλλωστε επισήμανε το Πρωτοδικείο στη σκέψη 78 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως.

25 Δεν έχει σημασία αν το Πρωτοδικείο διευκρίνισε την έκταση της υποχρεώσεως αιτιολογήσεως μόνον στις προαναφερθείσες αποφάσεις Tréfilunion κατά Επιτροπής, Société métallurgique de Normandie κατά Επιτροπής και Société des treillis et panneaux soudés κατά Επιτροπής (στο εξής: αποφάσεις για τα δομικά πλέγματα), που παρατίθενται στη σκέψη 77 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, εφόσον η υποχρέωση αιτιολογήσεως απορρέει από το άρθρο 190 της Συνθήκης και όχι από τη νομολογία του Πρωτοδικείου.

26 Η Επιτροπή διατείνεται, εν όψει της νομολογίας του Δικαστηρίου (βλ. απόφαση της 17ης Ιουλίου 1997, C-219/95 P, Ferriere Nord κατά Επιτροπής, Συλλογή 1997, σ. I-4411, σκέψεις 32 επ., και προαναφερθείσα διάταξη SPO κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 54), ότι, κατά την επιμέτρηση του προστίμου σε μια συγκεκριμένη περίπτωση, τόσο η Επιτροπή όσο και το Πρωτοδικείο — όταν μεταβάλλει το ύψος του κατά την άσκηση της αρμοδιότητάς του πλήρους δικαιοδοσίας σύμφωνα με τα άρθρα 173 της Συνθήκης ΕΚ (νυν άρθρου 229 ΕΚ) και 17 του κανονισμού 17 — διαθέτει περιθώριο εκτιμήσεως. Αυτό το περιθώριο εκτιμήσεως σημαίνει ότι δεν είναι απαραίτητο η αιτιολογία να περιλαμβάνει λεπτομερώς τον τρόπο υπολογισμού του.

27 Κατά την Επιτροπή, το Πρωτοδικείο έκρινε, στη σκέψη 74 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ότι οι αιτιολογικές σκέψεις 169 έως 172 της αποφάσεως της Επιτροπής περιείχαν «επαρκή και πρόσφορα στοιχεία εκτιμήσεως που λαμβάνονται υπόψη για τον προσδιορισμό της σοβαρότητας και της διάρκειας της παραβάσεως την οποία διέπραξε καθεμιά από τις ενεχόμενες επιχειρήσεις».

28 Οι σκέψεις 75 έως 79 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως παρατίθενται, κατά την Επιτροπή, ως εκ περισσού. Η Επιτροπή άλλωστε φρονεί ότι η αναιρεσείουσα ερμηνεύει εσφαλμένα τις εν λόγω αποφάσεις. Με αυτές, το Πρωτοδικείο διαπίστωσε, όπως και με την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση, ότι η απόφαση της Επιτροπής ήταν επαρκώς αιτιολογημένη, καίτοι διατύπωνε την ευχή να υπάρχει μεγαλύτερη διαφάνεια ως προς την ακολουθούμενη μέθοδο υπολογισμού. Ενεργώντας έτσι, το Πρωτοδικείο δεν ανήγαγε την έλλειψη διαφάνειας σε έλλειψη αιτιολογίας της αποφάσεως της Επιτροπής. Η θέση του Πρωτοδικείου απορρέει, το πολύ, από την αρχή της χρηστής διοικήσεως, υπό την έννοια ότι οι αποδέκτες αποφάσεων δεν είναι υποχρεωμένοι να κινούν διαδικασία ενώπιον του Πρωτοδικείου για να μάθουν όλες τις λεπτομέρειες υπολογισμού τις οποίες χρησιμοποιεί η Επιτροπή. Οι θεωρήσεις όμως αυτές δεν συνιστούν αφ' εαυτών λόγο ακυρώσεως της αποφάσεως.

29 Τέλος, η Επιτροπή αναφέρει ότι το ως άνω περιεχόμενο των αποφάσεων για τα δομικά πλέγματα επικυρώθηκε πρόσφατα από το Πρωτοδικείο. Κατ' αυτό, τα στοιχεία τα οποία είναι ευκταίον να γνωστοποιεί στον αποδέκτη αποφάσεως η Επιτροπή δεν πρέπει να θεωρούνται ως προσθήκη της αιτιολογίας, αλλά μόνον ως αριθμητική έκφραση των κριτηρίων που έχουν διατυπωθεί στην εν λόγω απόφαση, όταν αυτά είναι δυνατόν να προσδιοριστούν ποσοτικώς (βλ. ιδίως αποφάσεις του Πρωτοδικείου της 11ης Μαρτίου 1999, T-151/94, British Steel κατά Επιτροπής, Συλλογή 1999, σ. II-629, σκέψεις 627 και 628, και της 20ής Απριλίου 1999, T-305/94 έως T-307/94, T-313/94 έως T-316/94, T-318/94, T-325/94, T-328/94, T-329/94 και T-335/94, Limburgse Vinyl Maatschappij κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 1999, σ. II-931, σκέψεις 1180 έως 1184).

30 Προέχει κατ' αρχάς να εκτεθούν τα επί μέρους στάδια της συλλογιστικής την οποία ανέπτυξε το Πρωτοδικείο σε απάντηση του λόγου περί παραβάσεως της υποχρεώσεως αιτιολογήσεως του υπολογισμού των προστίμων.

31 Το Πρωτοδικείο κατ' αρχάς υπέμνησε, στη σκέψη 67 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, την πάγια νομολογία, κατά την οποία η υποχρέωση αιτιολογήσεως μιας ατομικής αποφάσεως σκοπό έχει να επιτρέψει στον κοινοτικό δικαστή να ασκήσει τον έλεγχό του επί της νομιμότητας της αποφάσεως και να παράσχει στον ενδιαφερόμενο ικανές ενδείξεις ως προς το αν η απόφαση έχει επαρκές έρεισμα ή αν ενδεχομένως πάσχει ελάττωμα λόγω του οποίου θα μπορούσε να αμφισβητηθεί το κύρος της, το δε περιεχόμενο της υποχρεώσεως αυτής εξαρτάται από τη φύση της

περί ης πρόκειται πράξεως και από το πλαίσιο εντός του οποίου εκδόθηκε (βλ., μεταξύ άλλων, πέρα από την παρατεθείσα από το Πρωτοδικείο νομολογία, απόφαση της 15ης Απριλίου 1997, C-22/94, Irish Farmers Association κ.λπ., Συλλογή 1997, σ. I-1809, σκέψη 39).

32 Ακολούθως, το Πρωτοδικείο διευκρίνισε, στη σκέψη 68 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ότι, προκειμένου περί αποφάσεως που επιβάλλει, όπως η υπό κρίση, πρόστιμα σε πλείονες επιχειρήσεις λόγω παραβάσεως των κοινοτικών κανόνων ανταγωνισμού, η έκταση της υποχρεώσεως αιτιολογήσεως πρέπει να προσδιορίζεται ιδίως με γνώμονα το γεγονός ότι η σοβαρότητα των παραβάσεων εξαρτάται από μεγάλο αριθμό στοιχείων όπως είναι τα ιδιαίτερα περιστατικά της υποθέσεως, το πλαίσιό της και ο αποτρεπτικός χαρακτήρας των προστίμων, και τούτο χωρίς να υφίσταται δεσμευτικός ή εξαντλητικός κατάλογος κριτηρίων που πρέπει οπωσδήποτε να λαμβάνονται υπόψη (προαναφερθείσα διάταξη SPO κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 54).

33 Συναφώς, το Πρωτοδικείο έκρινε, στη σκέψη 74 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως,

«ότι οι αιτιολογικές σκέψεις 168 έως 172 της αποφάσεως — ερμηνευόμενες υπό το πρίσμα των λεπτομερώς παρατιθεμένων στην ίδια την απόφαση πραγματικών ισχυρισμών που στρέφονται καθ' εκάστου αποδέκτη της αποφάσεως — εκθέτουν επαρκή και πρόσφορα στοιχεία εκτιμήσεως που λαμβάνονται υπόψη για τον προσδιορισμό της σοβαρότητας και της διάρκειας της παραβάσεως την οποία διέπραξε καθεμιά από τις ενεχόμενες επιχειρήσεις (βλ., στην ίδια κατεύθυνση, απόφαση του Πρωτοδικείου της 24ης Οκτωβρίου 1991, T-2/89, Petrofina κατά Επιτροπής, Συλλογή 1991, σ. II-1087, σκέψη 264)».

34 Στις σκέψεις 75 έως 79, όμως, της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, το Πρωτοδικείο άμβλυνε, όχι χωρίς κάποια αμφισημία, την έννοια των όσων δέχεται στη σκέψη 74.

35 Όπως προκύπτει, συγκεκριμένα, από τις σκέψεις 75 και 76 της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως, η απόφαση της Επιτροπής δεν μνημονεύει ποια συγκεκριμένα στοιχεία έλαβε συστηματικώς υπόψη η Επιτροπή κατά την επιμέτρηση των προστίμων, στοιχεία τα οποία ήταν ωστόσο σε θέση να κοινολογήσει και που θα διευκόλυναν τις επιχειρήσεις στην προσπάθειά τους να εκτιμήσουν αφενός μεν αν η Επιτροπή είχε υποπέσει σε σφάλματα κατά την επιμέτρηση του κάθε προστίμου, αφετέρου δε αν το ύψος κάθε προστίμου εδικαιολογείτο με γνώμονα τα εφαρμοζόμενα γενικά κριτήρια. Το Πρωτοδικείο προσέθεσε, στη σκέψη 77 της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως, ότι, κατά τις αποφάσεις για τα δομικά πλέγματα, είναι επιθυμητό να γνωρίζουν λεπτομερώς οι επιχειρήσεις τον τρόπο υπολογισμού του προστίμου που τους επιβάλλεται, χωρίς να είναι υποχρεωμένες προς τούτο να ασκήσουν ένδικη προσφυγή κατά της αποφάσεως της Επιτροπής.

36 Τέλος, στη σκέψη 79 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, το Πρωτοδικείο κατέληξε ότι υπήρχε «έλλειψη, στην απόφαση, ειδικής αιτιολογήσεως του τρόπου υπολογισμού των προστίμων», η οποία όμως ήταν δικαιολογημένη εν όψει των ειδικών περιστάσεων της υποθέσεως, ήτοι ότι τα στοιχεία υπολογισμού γνωστοποιήθηκαν κατά την ένδικη διαδικασία και ότι η περιεχόμενη στις αποφάσεις για τα «δομικά πλέγματα» ερμηνεία του άρθρου 190 της Συνθήκης συνιστούσε καινοτομία.

37 Πριν εξετασθεί, υπό το πρίσμα των προβαλλομένων από την αναιρεσείουσα επιχειρημάτων, το βάσιμο των εκτιμήσεων του Πρωτοδικείου για το κατά πόσον η γνωστοποίηση των στοιχείων υπολογισμού κατά την ένδικη διαδικασία και ο καινοτόμος χαρακτήρας των αποφάσεων για τα δομικά πλέγματα μπορεί να επηρεάσει την τήρηση της υποχρεώσεως αιτιολογήσεως, πρέπει να ερευνηθεί αν η τήρηση της εκ του άρθρου 190 της Συνθήκης υποχρεώσεως αιτιολογήσεως επέβαλλε στην Επιτροπή να περιλάβει στην απόφαση, πέρα από τα στοιχεία εκτιμήσεως που χρησιμοποίησε για να προσδιορίσει τη σοβαρότητα και τη διάρκεια της παραβάσεως, μια λεπτομερέστερη έκθεση του τρόπου υπολογισμού των προστίμων.

38 Συναφώς, τονίζεται ότι, επί προσφυγών στρεφομένων κατ' αποφάσεων της Επιτροπής επιβαλλουσών σε επιχειρήσεις πρόστιμα λόγω παραβάσεων των κανόνων ανταγωνισμού, το Πρωτοδικείο είναι διττώς αρμόδιο.

39 Πρώτον, είναι αρμόδιο να ελέγχει τη νομιμότητά τους, δυνάμει του άρθρου 173 της Συνθήκης ΕΚ (νυν, κατόπιν τροποποιήσεως, άρθρου 230 ΕΚ). Σ' αυτό το πλαίσιο, οφείλει ιδίως να ελέγχει αν έχει τηρηθεί η επιβαλλόμενη από το άρθρο 190 της Συνθήκης υποχρέωση αιτιολογήσεως, η παράβαση της οποίας καθιστά την απόφαση ακυρώσιμη.

40 Δεύτερον, το Πρωτοδικείο είναι αρμόδιο να εκτιμά — στο πλαίσιο της αρμοδιότητάς του πλήρους δικαιοδοσίας, την οποία του αναγνωρίζουν τα άρθρα 172 της Συνθήκης και 17 του κανονισμού 17 — τον πρόσφορο χαρακτήρα των προστίμων. Η τελευταία αυτή εκτίμηση ενδέχεται να δικαιολογεί την προσκόμιση και συνεκτίμηση προσθέτων πληροφοριακών στοιχείων, των οποίων η αυτούσια μνεία στην απόφαση δεν απαιτείται δυνάμει της επιβαλλομένης από το άρθρο 190 της Συνθήκης υποχρεώσεως αιτιολογήσεως.

41 Όσον αφορά τον έλεγχο της τηρήσεως της υποχρεώσεως αιτιολογήσεως, υπενθυμίζεται ότι το άρθρο 15, παράγραφος 2, δεύτερο εδάφιο, του κανονισμού 17 ορίζει ότι, «κατά τον καθορισμό του ύψους του προστίμου, πρέπει να λαμβάνονται υπόψη, εκτός από τη σοβαρότητα της παραβάσεως, και η διάρκειά της».

42 Υπ' αυτές τις συνθήκες, εν όψει της νομολογίας που παρατίθεται στις σκέψεις 67 και 68 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ο συνιστάμενος στην υποχρέωση αιτιολογήσεως ουσιώδης τύπος τηρείται, άπαξ η Επιτροπή εκθέτει, με την απόφασή της, τα στοιχεία εκτιμήσεως τα οποία χρησιμοποίησε για να μετρήσει τη σοβαρότητα και τη διάρκεια της παραβάσεως. Ελλείψει αυτών των στοιχείων, η απόφαση πάσχει έλλειψη αιτιολογίας.

43 Το Πρωτοδικείο, όμως, ορθώς έκρινε, στη σκέψη 74 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ότι η Επιτροπή είχε συμμορφωθεί προς αυτές τις επιταγές. Επιβάλλεται, όντως, η διαπίστωση — στην οποία προέβη και το Πρωτοδικείο — ότι οι αιτιολογικές σκέψεις 167 έως 172 της αποφάσεως εκθέτουν τα κριτήρια που χρησιμοποίησε η Επιτροπή για τον υπολογισμό των προστίμων. Έτσι, η αιτιολογική σκέψη 167 αφορά ειδικότερα τη διάρκεια της παραβάσεως· περιέχει επίσης, όπως και η αιτιολογική σκέψη 168, τους παράγοντες στους οποίους στηρίχθηκε η Επιτροπή για να εκτιμήσει τη σοβαρότητα της παραβάσεως και την τάξη μεγέθους των προστίμων· η αιτιολογική σκέψη περιλαμβάνει τα στοιχεία τα

οποία έλαβε υπόψη η Επιτροπή για να καθορίσει το πρόστιμο που θα επέβαλλε σε κάθε επιχείρηση· η αιτιολογική σκέψη 170 κατονομάζει τις επιχειρήσεις που έπρεπε να θεωρούνται ως «επί κεφαλής» της συμπράξεως και οι οποίες έφεραν ιδιαίτερη ευθύνη έναντι των λοιπών· τέλος, οι αιτιολογικές σκέψεις 171 και 172 ορίζουν ποιες συνέπειες πρέπει να έχει επί του ύψους των προστίμων η συνεργασία των διαφόρων κατασκευαστών με την Επιτροπή κατά τη διενέργεια των ελέγχων προς απόδειξη των πραγματικών περιστατικών ή κατά την απάντηση στην ανακοίνωση των αιτιάσεων.

44 Τη διαπίστωση της σκέψεως 74 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως δεν αναιρεί το γεγονός ότι, μεταγενεστέρως, κατά τη διάρκεια συνεντεύξεως Τύπου ή κατά την ένδικη διαδικασία, ανακοινώθηκαν ακριβέστερες πληροφορίες, όπως ο κύκλος εργασιών τον οποίον είχαν πραγματοποιήσει οι επιχειρήσεις ή τα ποσοστά μειώσεως τα οποία είχε ορίσει η Επιτροπή. Συγκεκριμένα, διευκρινίσεις παρεχόμενες από τον συντάκτη της προσβαλλομένης αποφάσεως, που συμπληρώνουν μια αιτιολογία που αφ' εαυτής είναι ήδη επαρκής, δεν επηρεάζουν την κατά κυριολεξία τήρηση της υποχρεώσεως αιτιολογήσεως, έστω και αν μπορούν να είναι χρήσιμες στον — ασκούμενο από τον κοινοτικό δικαστή — έλεγχο της εσωτερικής συνοχής του σκεπτικού της αποφάσεως, καθ' όσον επιτρέπουν στο θεσμικό όργανο να αποσαφηνίσει τους λόγους που στήριξαν την απόφασή του.

45 Ασφαλώς, η Επιτροπή δεν δύναται, καταφεύγοντας αποκλειστικά και με μηχανικό τρόπο σε αριθμητικούς τύπους, να απεμπολεί την εξουσία της εκτιμήσεως. Έχει, όμως, την ευχέρεια να συνοδεύει την απόφασή της με αιτιολογία βαίνουσα πέραν των επιταγών που υπομνήσθηκαν στη σκέψη 42 της παρούσας αποφάσεως, παραθέτοντας ειδικότερα αριθμητικά στοιχεία που καθοδήγησαν, ιδίως ως προς το επιδιωκόμενο αποτρεπτικό αποτέλεσμα, την άσκηση της εξουσίας της εκτιμήσεως κατά την επιμέτρηση των προστίμων τα οποία επιβάλλει σε διάφορες επιχειρήσεις που έχουν μετάσχει, με ποικίλη ένταση, στην παράβαση.

46 Συγκεκριμένα, μπορεί να είναι επιθυμητό να χρησιμοποιεί η Επιτροπή την ευχέρεια αυτή για να δώσει στις επιχειρήσεις τη δυνατότητα να γνωρίσουν λεπτομερώς τον τρόπο υπολογισμού του προστίμου που τους επιβλήθηκε. Γενικότερα, αυτό μπορεί να εξυπηρετεί τη διαφάνεια της δράσεως της διοικήσεως και να διευκολύνει το έργο του Πρωτοδικείου κατά την άσκηση της αρμοδιότητάς του πλήρους δικαιοδοσίας, η οποία πρέπει να του παρέχει τη δυνατότητα να εκτιμά, πέρα από τη νομιμότητα της προσβαλλομένης αποφάσεως, και τον πρόσφορο χαρακτήρα του επιβληθέντος προστίμου. Η ευχέρεια όμως αυτή — όπως τόνισε η Επιτροπή — δεν μεταβάλλει την έκταση των επιταγών που απορρέουν από την υποχρέωση αιτιολογήσεως.

47 Κατά συνέπεια, το Πρωτοδικείο, κρίνοντας, στη σκέψη 78 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ότι «η Επιτροπή οφείλει, εφόσον έχει λάβει κατά σύστημα υπόψη ορισμένα βασικά στοιχεία προς καθορισμό του ύψους των προστίμων, να μνημονεύει τα στοιχεία αυτά στο σώμα της αποφάσεως», παρέβη το άρθρο 190 της Συνθήκης. Ομοίως, το Πρωτοδικείο, διαπιστώνοντας, πρώτα, στη σκέψη 74 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ότι η απόφαση εξέθετε «επαρκή και πρόσφορα στοιχεία εκτιμήσεως που λαμβάνονται υπόψη για τον προσδιορισμό της σοβαρότητας και της διάρκειας της παραβάσεως την οποία διέπραξε καθεμιά από τις ενεχόμενες επιχειρήσεις», ακολούθως δε στη σκέψη 79 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ότι υπήρχε «έλλειψη, στην απόφαση, ειδικής αιτιολογίας του τρόπου υπολογισμού των προστίμων», παρουσιάζει αντιφατικό σκεπτικό.

48 Η πλάνη, όμως, περί το δίκαιο, στην οποία υπέπεσε κατ' αυτόν τον τρόπο το Πρωτοδικείο, δεν είναι ικανή να επισύρει την ακύρωση της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, άπαξ, εν όψει των προεκτεθέντων, το Πρωτοδικείο εγκύρως απέρριψε, παρά τις σκέψεις 75 έως 79 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, τον λόγο περί παραβάσεως της υποχρεώσεως αιτιολογήσεως για τον υπολογισμό των προστίμων.

49 Εφόσον η Επιτροπή δεν όφειλε, βάσει της υποχρεώσεώς της αιτιολογήσεως, να παραθέσει στην απόφασή της τα σχετικά με τον τρόπο υπολογισμού των προστίμων αριθμητικά στοιχεία, παρέλκει η εξέταση των διαφόρων αιτιάσεων της αναιρεσείουσας που στηρίζονται στην εσφαλμένη αυτή αφετηρία.

50 Κατά συνέπεια, ο πρώτος λόγος αναιρέσεως πρέπει να απορριφθεί.

Επί του δευτέρου λόγου αναιρέσεως

51 Με τον δεύτερο λόγο αναιρέσεως, η αναιρεσείουσα, αφενός, προσάπτει στο Πρωτοδικείο ότι δεν απάντησε στο επιχείρημά της ότι η Επιτροπή τής επέβαλε πρόστιμο για χρόνο αναγόμενο μετά τα τέλη του 1989 ή, επικουρικώς, ότι η Επιτροπή έπρεπε

να επιβάλει πολύ μικρό πρόστιμο, διότι η συμμετοχή της στην παράβαση ήταν περιθωριακή. Το Πρωτοδικείο, παραγνωρίζοντας παντελώς τις ειδικές αυτές περιστάσεις, παρέβη το άρθρο 190 της Συνθήκης.

52 Αφετέρου, η αναιρεσείουσα προσάπτει στο Πρωτοδικείο ότι εφάρμοσε, για την κρίσιμη περίοδο, επί του κύκλου εργασιών της επιχειρήσεως, συντελεστή 7,5 %, ο οποίος δεν συμβαδίζει με τον σαφώς περιθωριακό χαρακτήρα της συμμετοχής της στη σύμπραξη.

53 Ως προς το πρώτο σκέλος αυτού του λόγου, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι, όπως τόνισε η Επιτροπή, από τις σκέψεις 55 έως 59 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως προκύπτει ότι το Πρωτοδικείο απάντησε στο επιχείρημα της αναιρεσείουσας, για να το αντικρούσει. Πρέπει, επομένως, να απορριφθεί η αιτίαση περί ελλείψεως αιτιολογίας.

54 Ως προς το δεύτερο σκέλος αυτού του λόγου, έχει σημασία να υπομνησθεί ότι το Πρωτοδικείο, όταν αποφαίνεται επί του ύψους των προστίμων που επιβάλλονται σε επιχειρήσεις λόγω παραβιάσεως του κοινοτικού δικαίου, έχει αρμοδιότητα πλήρους δικαιοδοσίας και ότι δεν εναπόκειται στο Δικαστήριο, όταν αποφαίνεται επί νομικών ζητημάτων στο πλαίσιο αιτήσεως αναιρέσεως, να υποκαθιστά, για λόγους επιείκειας, το Πρωτοδικείο (προαναφερθείσα απόφαση Ferriere Nord κατά Επιτροπής, σκέψη 31).

55 Εν προκειμένω, η αναιρεσείουσα αμφισβητεί απλώς την κρίση του Πρωτοδικείου ως προς το ενδεικνυόμενο ύψος του προστίμου, χωρίς να επικαλείται νομικούς λόγους δικαιολογούντες τον εκ μέρους του Δικαστηρίου έλεγχο. Επομένως, το δεύτερο σκέλος του λόγου αναιρέσεως πρέπει ν' απορριφθεί ως απαράδεκτο.

56 Κατά συνέπεια, ο δεύτερος λόγος αναιρέσεως πρέπει ν' απορριφθεί.

Επί του τρίτου λόγου αναιρέσεως

57 Με τον τρίτο λόγο αναιρέσεως, η αναιρεσείουσα υποστηρίζει ότι κακώς το Πρωτοδικείο έκρινε, στη σκέψη 112 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ότι, όσον αφορά τις εντός του ομίλου πωλήσεις χαρτονιού, «η προσφεύγουσα δεν προσκόμισε κανένα αποδεικτικό στοιχείο περί του ότι η Επιτροπή όφειλε να μη τις λάβει υπόψη κατά τον υπολογισμό του προστίμου».

58 Αναφέρει ότι στην επ' ακροατηρίου συζήτηση έγινε για πρώτη φορά αντιληπτό, όσον αφορά την Badische, ότι η Επιτροπή είχε περιλάβει στον κύκλο εργασιών, που χρησίμευσε ως βάση υπολογισμού του προστίμου, τις εσωτερικές πωλήσεις του οικείου προϊόντος (σε άλλη εταιρία του ομίλου, η οποία το μεταποιούσε). Ισχυρίστηκε τότε ότι τέτοιες συναλλαγές δεν ασκούσαν καμμία επίδραση στην κοινοτική αγορά και δεν μπορούσαν να ληφθούν υπόψη κατά την επιμέτρηση του προστίμου.

59 Υπ' αυτές τις συνθήκες, το Πρωτοδικείο, δεχόμενο ότι η αναιρεσείουσα δεν είχε προσκομίσει «κανένα στοιχείο» σχετικώς, προσέβαλε τα δικαιώματα του αμυνομένου, τις αρχές της ίσης μεταχειρίσεως και της αναλογικότητας και παρέβη την υποχρέωση αιτιολογήσεως και το άρθρο 15 του κανονισμού 17.

60 Κατά την Επιτροπή, η αναιρεσείουσα, αντιθέτως προς ό,τι ισχυρίζεται, είχε προ πολλού ενημερωθεί ότι ο πραγματοποιηθείς εντός του ομίλου κύκλος εργασιών θα λαμβανόταν υπόψη για τον προσδιορισμό του μεριδίου της επιχειρήσεως στην αγορά. Και ναι μεν η αναιρεσείουσα έθιξε όντως το ζήτημα αυτό κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, δεν εξήγησε όμως για ποιους λόγους έπρεπε να αφαιρεθούν οι πωλήσεις προς άλλη εταιρία του ομίλου. Κατά συνέπεια, το συμπέρασμα στο οποίο κατέληξε το Πρωτοδικείο στη σκέψη 112 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως είναι ορθό.

61 Συναφώς, το Δικαστήριο διαπιστώνει ότι ο παρών λόγος αναιρέσεως είναι αλυσιτελής. Συγκεκριμένα, και αν ακόμη υποτεθεί ότι η αναιρεσείουσα προσκόμισε όντως, κατά την ενώπιον του Πρωτοδικείου επ' ακροατηρίου συζήτηση, τα αναγκαία στοιχεία προς στήριξη της απόψεώς της ότι κακώς η Επιτροπή είχε λάβει υπόψη τις εντός του ομίλου πωλήσεις χαρτονιού προς υπολογισμό του προστίμου, η άποψη αυτή δεν θα μπορούσε να γίνει δεκτή, εν όψει του άρθρου 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17 που σκοπεί να εξασφαλίζει ότι η κύρωση τελεί σε αναλογία προς τη βαρύτητα την οποία έχει η επιχείρηση στην αγορά των προϊόντων που αποτελούν αντικείμενο της παραβάσεως (βλ., στην ίδια κατεύθυνση, απόφαση του Δικαστηρίου της 7ης Ιουνίου 1983, 100/80 έως 103/80, Musique Diffusion française κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 1983, σ. 1825, σκέψη 119).

62 Όπως ορθώς έχει κρίνει το Πρωτοδικείο με την απόφαση της 14ης Μαΐου 1998, Τ-304/94, Europa Carton κατά Επιτροπής (Συλλογή 1998, σ. II-869, σκέψη 128), «αν δεν ελαμβάνοντο υπόψη οι εντός της Europa Carton παραδόσεις χαρτονιού, θα παρεχόταν αναπόφευκτα αδικαιολόγητο πλεονέκτημα στις επιχειρήσεις καθέτου συγκεντρώσεως. Στην περίπτωση αυτή, δεν θα υπολογιζόταν το αντλούμενο από τη σύμπραξη όφελος, οπότε η κύρωση εις βάρος της οικείας επιχειρήσεως δεν θα ήταν ανάλογη προς το βάρος της επιχειρήσεως στην αγορά των προϊόντων που αποτελούν αντικείμενο της παραβάσεως».

63 Κατά συνέπεια, ο τρίτος λόγος αναιρέσεως πρέπει να απορριφθεί.

Επί του τετάρτου λόγου αναιρέσεως

64 Με τον τέταρτο λόγο αναιρέσεως, η αναιρεσείουσα υποστηρίζει ότι κακώς η Επιτροπή τής κατελόγισε, κατά την επιμέτρηση του προστίμου, την ευθύνη της παραβάσεως την οποία είχε διαπράξει η Badische από τα μέσα του 1986, αφού εξαγόρασε την εταιρία αυτή μόλις την 1η Ιανουαρίου 1987, προσάπτει δε στο Πρωτοδικείο ότι επικύρωσε τον καταλογισμό αυτόν χωρίς εξηγήσεις, ενώ αυτή τον είχε αμφισβητήσει.

Κατ' αυτόν τον τρόπο, το Πρωτοδικείο προσέβαλε τις αρχές της ίσης μεταχειρίσεως και της αναλογικότητας, παρέβη την υποχρέωση αιτιολογήσεως καθώς και το άρθρο 15 του κανονισμού 17 κατά τον υπολογισμό του προστίμου.

65 Κατά την Επιτροπή, ο λόγος αυτός είναι απαράδεκτος, διότι η αναιρεσείουσα δεν αμφισβήτησε τον καταλογισμό στην KNP της παραβατικής συμπεριφοράς της Badische ενώπιον του Πρωτοδικείου, ούτε κατά την έγγραφη διαδικασία ούτε επ' ακροατηρίου.

66 Συναφώς, ναι μεν από τη σκέψη 17 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως προκύπτει όντως ότι «η KNP εξαγόρασε (...), από τις 31 Δεκεμβρίου 1986, τη γερμανική κατασκευάστρια συσκευασιών Herzberger Papierfabrik Ludwig Osthushenrich GmbH und Co KG, της οποίας η θυγατρική Badische Kartonfabrik (...) μετείχε στις συναντήσεις της PWG, της JMC και της OE», το Πρωτοδικείο όμως έκρινε, στη σκέψη 55, ότι «καλώς η Επιτροπή καταλόγισε στην προσφεύγουσα την παραβατική συμπεριφορά (...) της Badische» και, στη σκέψη 104, ότι «ορθώς επίσης έκρινε ότι η προσφεύγουσα είχε μετάσχει στη σύμπραξη από τα μέσα του 1986 μέχρι τον Απρίλιο του 1991». Σε κανένα σημείο, όμως, της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως το Πρωτοδικείο δεν έδωσε εξηγήσεις για τον καταλογισμό στην KNP της ευθύνης για τη συμμετοχή της Badische στη σύμπραξη για τον προ της εξαγοράς της χρόνο.

67 Όπως όμως επισήμανε ο γενικός εισαγγελέας στις παραγράφους 48 έως 50 των προτάσεών του και αντιθέτως προς τους ισχυρισμούς της Επιτροπής, η αναιρεσείουσα κάλεσε ρητώς, με τις γραπτές της παρατηρήσεις, το Πρωτοδικείο να αντλήσει τις συνέπειες από το γεγονός ότι η Badische είχε ενσωματωθεί στον όμιλό της μόλις από 1ης Ιανουαρίου 1987.

68 Επομένως, το Πρωτοδικείο, παραλείποντας ν' απαντήσει στο επιχείρημα της αναιρεσείουσας ότι έπρεπε, ούτως ή άλλως, να φέρει την ευθύνη της παραβατικής συμπεριφοράς της Badische από της εξαγοράς της και μόνον, παρέβη την υποχρέωση αιτιολογήσεως.

69 Γι' αυτόν τον λόγο, η παράγραφος 1 του διατακτικού της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως πρέπει ν' ακυρωθεί.

70 Σύμφωνα με το άρθρο 54, πρώτο εδάφιο, του Οργανισμού ΕΚ του Δικαστηρίου, αν η αναίρεση είναι βάσιμη, το Δικαστήριο αναιρεί την απόφαση του Πρωτοδικείου. Μπορεί είτε το ίδιο να αποφανθεί οριστικά επί της διαφοράς, εφόσον είναι ώριμη προς εκδίκαση, είτε να την αναπέμψει στο Πρωτοδικείο για να την κρίνει. Δεδομένου ότι η υπόθεση είναι ώριμη προς εκδίκαση, το Δικαστήριο πρέπει να αποφανθεί οριστικά επί του ύψους του προστίμου που πρέπει να επιβληθεί στην αναιρεσείουσα.

Επί της προσφυγής ακυρώσεως

71 Ως προς τη διάρκεια της παραβάσεως που πρέπει να καταλογισθεί στην αναιρεσείουσα και ειδικότερα τον καταλογισμό της παραβατικής συμπεριφοράς της Badische για τον προ της εξαγοράς της από την αναιρεσείουσα χρόνο, επισημαίνεται ότι, κατ' αρχήν, ευθύνεται γι' αυτήν το φυσικό ή νομικό πρόσωπο που διηύθυνε την οικεία επιχείρηση κατά τον χρόνο διαπράξεως της παραβάσεως, έστω και αν, κατά τον χρόνο εκδόσεως της περί διαπιστώσεως της παραβάσεως αποφάσεως, η εκμετάλλευση της επιχειρήσεως τελούσε υπό την ευθύνη άλλου προσώπου.

72 Εν προκειμένω, δεν αμφισβητείται ότι η Badische μετείχε στην παράβαση κατά το χρονικό διάστημα από τα μέσα του 1986 μέχρι την 1η Ιανουαρίου 1987, όταν ήταν θυγατρική της γερμανικής κατασκευάστριας συσκευασιών Herzberger Papierfabrik Ludwig Osthushenrich GmbH und Co KG. Αυτή η τελευταία, χωρίς να χάσει τη νομική της προσωπικότητα, εξαγοράστηκε, από τις 31 Δεκεμβρίου 1986, από την

αναιρεσείουσα, που, όπως προκύπτει από την αιτιολογική σκέψη 149, δεύτερο εδάφιο, της αποφάσεως της Επιτροπής, «κατείχε επίσης καθ' όλη την υπό εξέταση περίοδο το 95 %» του κεφαλαίου της.

73 Για τους λόγους που εκτίθενται στις σκέψεις 46 έως 50 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, πρέπει να γίνει δεκτό ότι η αναιρεσείουσα ευθύνεται για τη διαπραχθείσα από την Badische παράβαση για το χρονικό διάστημα μεταξύ Ιανουαρίου 1987 και Απριλίου 1991. Όπως πράγματι επισήμανε το Πρωτοδικείο:

«46 (...) επισημαίνεται κατ' αρχάς ότι η προσφεύγουσα δεν ισχυρίζεται πως δεν μπορούσε να επηρεάσει καθοριστικά την εμπορική πολιτική της KNP Vouwkarton και της Badische.

47 Ακολούθως, είναι αδιαμφισβήτητο ότι ένα μέλος της διευθύνσεως της προσφεύγουσας μετείχε στις συναντήσεις της PWG, των οποίων μάλιστα προήδρευε, μέχρι το 1988. Κατά την απόφαση, όμως, η PWG αποτελούσε την ομήγυρη στην οποία διεξήγοντο οι βασικές στρεφόμενες κατά του ανταγωνισμού συζητήσεις, διαπίστωση την οποία δεν αμφισβητεί η προσφεύγουσα.

48 Υπ' αυτές τις συνθήκες, η Επιτροπή απέδειξε ότι η προσφεύγουσα, μέσω του μέλους της διευθύνσεώς της, είχε ενεργή ανάμιξη στην αντίθετη στον ανταγωνισμό συμπεριφορά της KNP Vouwkarton. Εμπλεκόμενη έτσι στη συμμετοχή μιας θυγατρικής της στη σύμπραξη, η προσφεύγουσα εγνώριζε, αλλά και επιδοκίμαζε κατ' ανάγκην, τη συμμετοχή της Badische στην παράβαση στην οποία ελάμβανε μέρος η KNP Vouwkarton.

49 Την ευθύνη της προσφεύγουσας δεν επηρεάζει το γεγονός ότι το μέλος της διευθύνσεώς της έπαυσε να παρίσταται στις συναντήσεις των οργάνων της PG Paperboard το 1988. Πράγματι, στην προσφεύγουσα εναπέκειτο, ως μητρική εταιρία, να λάβει έναντι των θυγατρικών της παν μέτρο προοριζόμενο να εμποδίσει τη συνέχιση μιας παραβάσεως της οποίας δεν αγνοούσε την ύπαρξη. Η προσφεύγουσα δεν αμφισβήτησε άλλωστε ότι δεν αποπειράθηκε καν να εμποδίσει τη συνέχιση της παραβάσεως.

50 Προκύπτει επίσης ότι η μεταβίβαση της KNP Vouwkarton στη Mayr-Melnhof, από 1ης Ιανουαρίου 1990, δεν επηρέασε την ευθύνη της προσφεύγουσας εκ της συνεχίσεως της αντίθετης στον ανταγωνισμό συμπεριφοράς της Badische.»

74 Λαμβάνοντας υπόψη το σκεπτικό της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, συμπληρωνόμενο από τα προεκτεθέντα, το ποσό του επιβληθέντος στην αναιρεσείουσα προστίμου πρέπει να καθορισθεί σε 2 600 000 ευρώ.

Επί των δικαστικών εξόδων

75 Κατά το άρθρο 122, πρώτο εδάφιο, του Κανονισμού Διαδικασίας, όταν η αίτηση αναιρέσεως είναι βάσιμη και το Δικαστήριο κρίνει το ίδιο οριστικά τη διαφορά, αποφαίνεται και επί των εξόδων. Κατά το άρθρο 69, παράγραφος 2, του Κανονισμού Διαδικασίας, που έχει εφαρμογή στην κατ' αναίρεση διαδικασία βάσει του άρθρου 118, ο ηττηθείς διάδικος καταδικάζεται στα δικαστικά έξοδα εφόσον υπήρχε σχετικό αίτημα του νικήσαντος διαδίκου.

76 Επειδή η αναιρεσείουσα ηττήθηκε κατά το μείζον μέρος των λόγων αναιρέσεως που προέβαλε, πρέπει να καταδικασθεί στα δικά της δικαστικά έξοδα, καθώς και στα δύο τρίτα των αφορώντων την παρούσα διαδικασία εξόδων της Επιτροπής.

Για τους λόγους αυτούς,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (πέμπτο τμήμα),

αποφασίζει:

1) Αναιρεί την παράγραφο 1 του διατακτικού της αποφάσεως του Πρωτοδικείου της 14ης Μαΐου 1998, T-309/94, KNP BT κατά Επιτροπής.

2) Ορίζει το ποσό του προστίμου που επιβλήθηκε στην NV Koninklijke KNP BT με το άρθρο 3 της αποφάσεως 94/601/ΕΚ της Επιτροπής, της 13ης Ιουλίου 1994, σχετικά με μια διαδικασία βάσει του άρθρου 85 της Συνθήκης ΕΚ (IV/C/33.833 — Χαρτόνι), σε 2 600 000 ευρώ.

3) Απορρίπτει την αίτηση αναιρέσεως κατά τα λοιπά.

4) Η NV Koninklijke KNP BT φέρει τα δικά της δικαστικά έξοδα, καθώς και τα δύο τρίτα των αφορώντων την παρούσα διαδικασία εξόδων της Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων.

5) Η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων φέρει το ένα τρίτο των αφορώντων την παρούσα διαδικασία δικαστικών της εξόδων.

La Pergola Wathelet Edward

Jann Sevón

Δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση στο Λουξεμβούργο στις 16 Νοεμβρίου 2000.

Ο Γραμματέας

R. Grass

Ο Πρόεδρος του πέμπτου τμήματος

A. La Pergola